

O'QUVCHI YOSHLARDA CHOLG'U IJRO MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY USHLUBLARI

Samanov Adham Hamidovich

Guliston ixtisoslashtirilgan san'at maktabida direktori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7266115>

Annotatsiya. *Mustaqillik sharofati bilan o'zbek mumtoz musiqasi nafaqat qayta tiklandi, balki yanada keng rivoj olib, jahon madaniy muhitidan salmoqli joy egallab kelmoqda. Respublikamizning ijodiy va ilmiy jarayoniga asos bo'ladigan milliy va umuminsoniy qadriyatlar qatorida asrlar osha bizgacha yetib kelgan mumtoz musiqamiz — ashula, katta ashula, cholg'u kuylari, dostonlar va maqomlar xalqimiz madaniyatida beqiyos o'rin tutadi. Ushbu maqolada o'quvchi yoshlarda cholg'u ijro mahoratini rivojlantirishning zamonaviy ushlublari haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *musiqa, ta'lim, cholg'u mahorati, an'anaviy musiqa, ijrochilik.*

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНСТРУМЕНТАЛЬНЫХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ

Аннотация. *С обретением независимости узбекская классическая музыка не только возродилась, но и получила более широкое развитие и занимает значительное место в мировой культурной среде. Среди национальных и общечеловеческих ценностей, составляющих основу творческого и научного процесса нашей республики, несравненное место в культуре нашего народа занимает наша классическая музыка, дошедшая до нас на протяжении веков, - песни, большие песни, инструментальные мелодии, былины и статусы. В данной статье представлена информация о современных методах развития музыкальных способностей у младших школьников.*

Ключевые слова: *музыка, образование, музыкальное мастерство, традиционная музыка, исполнительство.*

MODERN METHODS OF DEVELOPING INSTRUMENT PERFORMANCE SKILLS IN STUDENTS

Abstract. *With the honor of independence, Uzbek classical music was not only revived, but also developed more widely and occupies a significant place in the world cultural environment. Among the national and universal values that form the basis of the creative and scientific process of our republic, our classical music, which has come down to us over the centuries, has an incomparable place in the culture of our people - songs, big songs, instrumental melodies, epics and statuses. This article provides information about the modern methods of developing musical skills in young students.*

Key words: *music, education, musical skill, traditional music, performance.*

KIRISH

O'zbek xalqining musiqa madaniyati ko'p asrlik tarixga ega bo'lib, u ko'pchilik sozanda va xonandalar avlodining faoliyatida qaror topgan an'anaviy musiqa san'ati ekanligi haqida guvohlik beradi. An'anaviy musiqa — bu badiiy jarayon bo'lib, unga xalq tomonidan yaratilgan, asrlar osha bizgacha yetib kelgan xalq musiqa ijodi yoki musiqa folklori va yetuk sozandabastakorlar tomonidan ijod etilgan mumtoz musiqasi kiradi. Bu ijodiyot namunalari og'zaki an'anada saqlanib, sayqal topib, barkamol musiqa asari sifatida rivojlanib kelmoqda. O'zbek mumtoz musiqasi o'tmishdan o'zining teran ma'noga ega ekanligi, murakkabu mukammalligi va

beqiyos an'analarni o'zida mujassam etganligi bilan o'zga xalqlar musiqasidan ajralib turadi. Ushbu musiqa ijodiyotida xalqimizning o'tmish an'analari, boy va teran ma'nolarga asoslangan tarixi muhrlangan. Ularning har bir namunasi tarixdan bir sadodir. Binobarin, ularni qanchalik o'rganmaylik, qanchalik sirlaridan voqif bo'lmaylik, shunchalik yangi qirralari ochilib, o'zining benazir xususiyatlarini namoyon etadi. Shu nuqtai nazardan o'zbek mumtoz musiqasini o'rganish, ularda mujassam etilgan falsafiy g'oyalarni anglash, tarix sadolarini uqib olish, ularning siru sinoatlarini idrok etish uchun bugungi kunda imkoniyatlar yetarli. Ma'lumki, o'zbek an'anaviy musiqasi o'tmishdan ikki yo'nalish, ya'ni birbiridan paydo bo'luvchi, bir-birini to'ldiruvchi, shu bilan birga o'zining alohida xususiyatlari va sifatlariga ega bo'lgan yo'nalishlardan tashkil topgan. Shulardan biri, hayotiy mezon bilan bog'liq musiqa folklori bo'lsa, ikkinchisi, ana shu jonli jarayonning ijodkorlar tafakkuri bilan to'ldirilgan mumtoz musiqa yo'nalishidir. Shakllanish va ravnaqi yo'lida har ikki yo'nalish o'zining ichki qonuniyatlari, shaklu shamoili, ishlash uslubi, mavqei, joyi, vaqti, ijro an'analari va shu kabi qator xususiyatlarga ega bo'lgan. Har ikki yo'nalishda ham umumiy hisoblangan milliy an'analar bilan bog'liq tomonlari bo'lgani kabi, o'z yo'nalishiga xos uslublarni ifoda etadigan alohida jihatlari ham yo'q emas. Lekin ijodiy mezon, ijrochilik an'analari va talqin masalalarida e'tiborga loyiq o'ziga xoslik jihatlari talayginadir.

METOD VA METODOLOGIYASI

Pedagogik kompetentsiya - o'qituvchilarning nazariy o'zlashtirish va ta'lim jarayonida qo'llash jarayoniga nisbatan qobiliyati. Bu kompetentsiyani malaka darajasiga ko'ra ta'lim, o'qitish va boshqa tajribalar orqali olish mumkin. Oliy ta'lim talabalarning barcha potentsial ta'lim yutuqlari, iste'dodlari, qiziqishlari, ko'nikmalari, aql-idrok darajasini yaxshilash uchun sifatni talab qiladi, bu esa oxir-oqibat muvaffaqiyat darajasini belgilaydi. [1] ga ko'ra o'qituvchi faoliyatining zaifligini ko'rsatadigan yettita ko'rsatkich mavjud: 1) ta'lim strategiyalarini tushunmaslik, 2) sinfni boshqarish bo'yicha ko'nikmaning yo'qligi, 3) sinfdagi harakat tadqiqoti natijalarini bajarish va undan foydalanish darajasining pastligi, 4) past muvaffaqiyat motivatsiyasi, 5) intizomning yo'qligi, 6) past professional majburiyat va 7) vaqtni boshqarishning past ko'nikmalari.

Oxirgi o'n yillikda musiqa ta'limi manzarasi tubdan o'zgardi. Biz zamonaviy sinfning ehtiyojlarini yaxshiroq tushunamiz va har qachongidan ham ko'proq resurslar mavjud, ammo qattiq maktab tizimlari o'zgarishlarni qabul qilishda sekin bo'lishi mumkin. Ko'p hollarda musiqa o'qituvchilari zamonaviy musiqa ta'limi tajribasiga yo'l ochishlari va an'anaviy o'qitish strategiyalarini inklyuzivlik va ishtirok etishga qaratilgan innovatsion strategiyalar bilan almashtirishlari kerak. Quyida siz jalb qilingan va inklyuziv sinfni rivojlantirish uchun foydalanishingiz mumkin bo'lgan to'rtta zamonaviy musiqa o'rgatish strategiyasi mavjud.

TADQIQOT NATIJASI

1. Texnologiyalar yordamida. An'anaviy musiqa o'qitish usullarining eng muhim kamchiliklaridan biri shundaki, ular texnologiyadan to'liq foydalanmaydi. Bugungi o'quvchilar bugungi kungacha texnologik jihatdan eng savodli avloddir - bu ularning o'qituvchilaridan ko'ra ko'proq - va o'rganish uchun kuchli vosita bo'lishi mumkin bo'lgan juda ko'p musiqa o'qitish texnologiyalari mavjud. YouTube'dagi ijodiy musiqa nazariyasi darslaridan tortib ta'limga oid ilovalar orqali yo'naltirilgan o'rganishgacha, musiqa texnologiyasi sinfda ko'proq qiziqarli ekanligi isbotlangan. Raqamli audio ish joylari (DAW) qo'shilish uchun ayniqsa mashhur manbadir. Ko'pgina talabalar Soundation va SoundTrap kabi bulutga asoslangan DAW ilovalari

yordamida ishlab chiqarish va kompozitsiyani o'rganish imkoniyatiga ega. GarageBand, Logic, Pro Tools yoki Ableton Live kabi vositalar, talabalar va o'qituvchilar uchun mavjud bo'lgan ko'plab bepul musiqa kompozitsiyalari ilovalari haqida gapirmasa ham bo'ladi. Ba'zi musiqa texnologiyalari juda qimmat bo'lishi mumkin va agar o'quvchilar undan faqat maktabda bo'lganlarida foydalana olsalar, unchalik foyda keltirmaydi. Shuning uchun Thornton alumni Jim Vang iOS uchun GarageBand yordamida ishlab chiqarish va kompozitsiya ko'nikmalarini o'rgatish uchun mavjud texnologiyalardan foydalanadi.

2. Inklyuziv o'qitish jarayonini yarating. Zamonaviy musiqa sinfida inklyuzivlik barcha o'rganish uslublari, kelib chiqishi va qobiliyat darajasidagi talabalarni jalb qilishni anglatadi. Pedagog sifatida inklyuzivlik va ko'p qirralilik yonma-yon ketadi. Zamonaviy musiqa o'qituvchisi ertalab jazz ansambliga rahbarlik qilishdan tushdan keyin jahon musiqasi darsini o'qitishga, maktabdan keyin rok guruhiga rahbarlik qilishga qodir bo'lishi kerak. "Ajoyib orkestrlar, xorlar va ansambllar ajoyib musiqa ta'limining o'ziga xos belgisi bo'lib kelgan, ammo klassik repertuardan tashqari klaviatura, gitara va qo'shiq yozish darslarini taklif qilsangiz, talabalarining turli xil musiqiy ehtiyojlari qondiriladi", dedi Robert Kutietta. , USC Tornton dekani. "Agar maktablar kengroq musiqa imkoniyatlarini taklif qilsa, musiqa ta'limi zamonaviy dunyo ehtiyojlarini yaxshiroq qondirish uchun o'zgartiriladi." Inklyuzivlik musiqiy janrlar doirasidan tashqariga chiqadi. Haqiqiy inklyuziv sinf - bu hozirgi xilma-xillikni hurmat qiladigan, barcha o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashtirilgan va talabalar o'rtasida hamkorlik qilish imkoniyatlarini ta'minlaydigan sinfdir.

3. Hamjihatlikka e'tibor qarating. Ko'pgina musiqa o'qituvchilari o'z talabalarining musiqiy sayohatlariga mazmunli ta'sir ko'rsatish va ularning ongini sog'lom holatda saqlash uchun ajoyib imkoniyatga ega. Musiqa - bu sovg'a, lekin bu sovg'a oluvchi tomonidan osongina qabul qilinishi kerak bo'lgan narsa. Siz istamagan talabaga musiqani majburlay olmaysiz. Ta'mlar juda xilma-xil bo'lib, o'ziga jalb qiluvchi va individual manfaatlarga javob beradigan ta'lim va uyg'un o'quv dasturini amalga oshirish juda qiyin vazifa bo'lishi mumkin. Yaqinda AQSH maktablarini bitiruvchisi va hozirgi K-12 Zamonaviy o'qitish amaliyoti magistri talabasi Rayan Uilyams uchun o'z talabalarini jalb qilish Internetda filmlar reytingini ko'rib chiqish va talabalarining qiziqishlarini qondirishni anglatadi. "Hech kim kunni qaysidir ma'noda musiqa bilan shug'ullanmasdan o'tkazmaydi va biz musiqa ta'limida mos keladigan narsani o'zgartirishga harakat qilmoqdamiz", dedi.

4. His-hayajon bilan ishlash. Musiqa o'qituvchisi sifatida siz sinfda jalb qilishingiz mumkin bo'lgan eng kuchli tomonlardan biri bu musiqachi sifatidagi shaxsiy tajribangizdir. "Musiqachi sifatida tezda o'rganishingiz kerak bo'lgan hamma narsani o'ylab ko'ring - kontsert tashkil qilish, boshqa musiqachilar bilan hamkorlikda ishlash, musiqaning biznes tomoni bilan shug'ullanish yoki uy yozuvini yaratish. Siz o'rgangan har bir tajriba o'quvchilaringizga bilim berish va ularning qiziqishini o'ziga jalb qilish imkoniyatidir.

MUHOKAMA

Misol uchun, ba'zi o'quvchilaringiz rap prodyuseri bo'lishga qiziqish bildirishi mumkin, ammo ular kundalik ravishda bu nimaga olib kelishini bilishadimi? Senchi? Agar yo'q bo'lsa, topqir bo'ling. Ehtimol, siz o'z tarmog'ingizdagi musiqachini bilasiz, u tushuncha taklif qiladi. Ehtimol, sizning talabalaringiz rok guruhida bo'lishni xohlashadi. Talabalar tomonidan yaratilgan musiqa ishtirokidagi jamoat tadbirini tashkil qilish va shouni tayyorlash va ishlab chiqarishda yordam berish orqali ularga bu qanday ekanligini ko'rsating. Nihoyat, rassom-

o'qituvchi sifatida sizning ta'limingiz universitetni tark etganingizda to'xtab qolishi shart emas. Musiqachi sifatida o'sishda davom etsangiz va o'z tajribangizni sinfda qo'shsangiz, natijada o'quvchilaringiz foyda ko'radi. Ushbu zamonaviy musiqa o'qitish strategiyalarining zamirida so'nggi o'n yil ichida musiqa o'qituvchisining roli o'zgarganligini anglash yotadi. Musiqa o'qituvchilari qiziqarli va tegishli pedagogikani yaratish uchun "birinchilikdan tushishlari" va o'z talabalarining tajribasi va qiziqishlarini o'zlashtirishlari kerak. Bu shuni anglatadiki, yangi musiqa o'qituvchisi hamma narsadan ko'ra o'zini doimiy o'rganuvchi sifatida ko'rishni boshlashi kerak - yangi texnologiyalardan, yangi musiqiy tarkibdan va talabalarning o'zidan.

XULOSA

O'zbek mumtoz musiqasi o'zining hayotiyligi, ijtimoiy tabiati, g'oyaviy mohiyati hamda o'ziga xos badiiy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Xalqning mehnati, urf-odati, turmush sharoiti, orzu-istagi, kurash va g'alabalari uning mavzui va g'oyaviy mazmunida aks etadi. Asarlarning xalqchilik xususiyati ularning hayotiyligi va qaysi bir dunyoqarashni himoya qilishi bilan belgilanadi. Mumtoz musiqa asarlari o'ziga xos badiiy tizimga ega bo'lib, har bir janr kuyohang tuzilishi va rivoji, shakli va o'ziga xos ijro uslubi sifatida namoyon bo'ladi. Mumtoz musiqa yuksak mahoratli badiiy tizim. Unda xalqning badiiy didi, voqelikka nisbatan xalqona estetik munosabat ifodalangan.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatasining qo'shma majlisidagi nutq. T., 2017.
2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini takomilashyurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruza. 2016- yil 7-dekabr. T., 2017.
3. Rajabiy Yu. Musiqa merosimizga bir nazar. - T., 1978
4. Matyakubov Sh. An'anaviy xonandalikda o'qitish uslubi. -T., 02015
5. Matyakubov Sh. An'anaviy ijrochilik tarixi - T., 2015
6. Matyakubov Sh. An'anaviy ijrochilik san'ati tarixi -T., 2019